تورک اینسانلار مفکوره سینده

ماوي بویاق،گوي ایشیلتي،ماوي اود

(1)

فرزاد صمدلي

طبیعتده ماوي و هابئله گوي آنلامي داها آرتیق اوچ تانینمیش وضعییتده گورونور:

- بویاق:

سایيلماز بویاقلار آراسیندا ،اوچ رنگین اصلیّتي واردیر: 1- ساري 2- قیرمیزي 3- گوي.

بویاقچي لارین و رنگ اوستادلارینین دئدیگینه گوره طبیعتده بوتون بویاقلارین ایصالتي اولورسادا،اینسانین یاراتدیغي رنگلر ،یالنیز بو اوچ بویاقین قووشماسیندان تشکیل اولونور.

قیریمزي،ساري و ماوي رنگلر، بویاقلار ایچره **ایلک بویاقلار (primary colors)** آدلانیبدیرلار. بئله لیکله ماوي بویاق اوچ اصلي بویاقدان بیري دیر. بوتون بشر یاراتدیغي رنگلر بو اوچ بویاقین موختلیف نیسبتلرله قاریشماسیندان توره دیلیر.

قیرمیزي بویاقین طبعي ایستیلیک و دوغولاردا قیزغینلیغي گوسترسه ده ماوي بویاقین طبعي معنویت و اوره ک قیزماقي یئتیریر.

طبیعتده ماوي بویاقین تمثیلي، جانلي و جانسیز یارانیشلاردا چوخ دورلو دور.بو بویاق اوز چئشیدلي گورونتوسونده چیچکلرین یاپراقلاریندا، حیوانلارین دریلرینده،قوشلارین توکلرینده ،بالیغلارین پوللاریندا و هابئله بوجکلرین قانادلاریندا گوزه چارپیر.

ماوي سوزو، گوي سوزونون معناسیندا اولاراق، عربین «ماء»سوزوندن آلینمیشدیر. «ماء»(سو) سوزو تورک دیلینده تورکله شرک،ماوي کلمه سینه دونوبدور.

- ایشیلتي:

طبیعتین ایشیلتیلاري عمومیتله بارلاق گونشین آغ ایشیقي ایله تانینیر.آنجاق گونشین آغ ایشیلتیلاري سوزگودن (منشوردان) کئچن کیمي ان آزي يئددي گورونملي ایشیلتیيا بولونور.

بو ایشیلتیلار عیبارتدیرلر:

قیرمیزي،ساري،لاجورت،یاشیل،مور(بنفش)،تورنجو (نارینجي)و ماوي.

بو يئددي ایشیلتي ایچره گوي ایشیلتي سي ان اوزون دالغایا و قیسا فریکانسا صاحیب اولدوغو اوچون ان قالارقي ایشیلتي محسوب اولونور.

طبیعتده گوي ایشیلتیسي نین ان تانینمیش تمثیللري گونشلي هاوادا یاغیشدان سونرا توره دیلمیش«گوي قورشاغي»و سئیرک بولوتلو آیلي گئجه لرده «آیلا» گورونوشو(و یا خود آیین اطرافینداکي ایشیق دائیره سي)دیر.

هابئله آیلي گئجه لرده،آیین ماویمتیراق ایشیقین آغ اشیاءلار اوزه رینده و یا يئر اوستونه سریلمیش گوموش قارلار اوزونده گورمک اولار.

گوي سوزو (بویاق بحثینه اویغون اولاراق) بو معنالار اوچون فایدالانیر:

- گوي:

ماوي بویاق.

بو بویاق آمانلیق سیمبولو اولاراق بوتون بشریت اوچون امنیت وابدی باریش تمثیلچي سیدیر .

- گوي:

یاشیل بویاق.

بو بویاق یاشیلليق وشنلیگ سیمبولودور.بو بویاق دوغال چئوره و موتلولوق تمثیلچي سیدیر. بو آنلامدا گویرمک(گویرتیلرین یاشیللانماقي و جوجرمکي) فعلي ده قوللانیلیر.

- گوي:

مور(بنفش)

بو بویاق ایبهامي گوستریر.دئمک اولار مور بویاقي گؤي بویاقینا یاخین اولاراق سئحیرلي دویغولاري تداعي ائدیر.بو آنلامدا گویرمک(کبود لاشماق) فعلي ده قوللانیلیر.

ماوي بویاقلار گوروُنتوسوُنده بیراز ساري بویاقین حوضورو اولورسا،فیروزه وي بویاقین یاردایر .بو بویاقدا مور رنگي کیمي سئحیرلیک و اووسونلاشماق بویاقیدیر.

- گؤي:

بو سوز هابئله گویرمک فعلینده، قارالماق آنلامینیدا یئتیریر.

- گؤي:

گوک، سماء.

بو آد گوک–ون قیسالمیش فورما سیدیر و شوبهه سیز گوک سوزو،گؤي بویاقین و یا ماوي ایشیلتي نین ان گورکملي مظهریدیر.

بئله لیکله ماوي ایشیلتي و گؤي بویاق دونیانین ان چوخ گوروُن رنگي کیمین تانینیر و رنگلر ایچره ان چوخ یئر دوتور.

«گؤي»سوزونون معنالاري سایدیغیمیز معنالاردان چوخدور.هابئله چوخلو آنلاملار واردیر کي بو سوز او کلمه لرین یارادیلماسیندا تعیین ائدیجي رول ایفا ائدیر.گویچک ،گویرچین و گویرتي کیمین یاراشیقلي کلمه لرده، گؤي کلمه سینین آیدین حوضورو واردیر.

بو کلمه نین چئشیدلي معنالاري و هابئله اوندان توره دیلمیش موختلیف مورکب سوزلر، گؤي کلمه سینین ایزین و اثرین تورک ادبیاتیندا چوخ مخصوص ائدیب و بو سوزو آنا کلمه لر ایچره داخیل یئرلشدیریبدیر.بئله لیکله گوک قورشاغیندا و یا خود سوزگودن کئچن آغ ایشیقین ایچینده گؤي آنلامیندا اولان دورد بویاق(ماوي،یاشیل،مور و لاجورت) یاشاییر.آنجاق گؤي کلمه سي ان چوخ ایستیعمالدا ماوي معناسیندا دانیشیلیر و یازیلیر.

بورادا یازینین اوزانماسیندان چکینه رک، حورمتلي اوخوجولارا سوزلوکلره باخماقي تکلیف ائدیریک.

ماوي بویاق و خوصوصیله گؤي ایشیلتي؛ توره ییش،آمانلیق و حوضورو تلقین ائدیر.گؤي رنگي صداقت،وفالیلیق،آیدینلیق، تمیزلیک ،روحانیلیک و اولولوغون سیمبولودور.

بو آنلام ماوي گوكو،سونسوزلوقو،اوجاليغي وگنيشليگي تمثيل ائدير.گوكون آلتيندا يئرلشن ماوي دنيزلر ايسه دورولوق، درينليگ ، طهارت و ياشاييش گوستريشيديرلر.

گئجه لر بير سيرا اولدوزلارين گوي ايشارتي سي اينسانين ذهنين افسانوي لشديرير، روحون اينجه لشديريرو بشرگوزونو نارين گوزه لليكلرله تانيش ائدير.

هابئله تئلئسكوپ ايله باخاندا قورتارماز فضادا ، بير سيرا كهكشانلار ماوي رنگينده گورونورلر .

يئر كوره سي سمادان و خاصه آيدان گوي بوياقيندا گورونوب گوزلري تومارلاييير.بئله ليكه گوي بوياقي و يا خود ماوي ايشيلتيسي بشريت اوچون يئر كوره سينين تمثيلي كيمي سانيلير.شوبهه سيز بو نا گوره دير كي آوروپا بيرليگينين ،بير لشميش ميللتلر تشكيلاتينين وهابئله بوتون UN اورقانلارينين بايراقلاری گوي بوياقينداديرا!

- اود:

هربير ياناجاقين خاليص اوكسيجنله قاريشيب تام يانماسي ماوي اودلا گورونور.بئله ليكه ماوي اود اينرژي كيفيتينده اولاراق بشرين گوزلري اونونده ان گوزه ل و سئحيرلي گوستريلر ياردا بيلير.

هابئله اود ايشيقليق،هيدايت،طهارت،اوجالماق،روحاني رقص،ايستيليک و خوصوصيله آتش پرستلر آراسيندا «نور تانريچاسي»نين مظهري تانينير.

بونو اونوتماماليييق کی آذربايجان دا اودلار يوردودور.

مقاله نين ايكينجی بولوموندده دييه جه ييک کی تورک مفكوره سينده گوی بوياقی و يا خود گوی ايشيلتی و اودو اوزل بيريئره صاحيبدير.بئله ليكه آذربايجان اودلاريوردو اولور -سادا تورک مفكوره سينه اويغون اولاراق بو اودون گوی اولماسی داها گوزه ل و اوزه ل اولاجاقديرا!

گوي آنلامي پسيكولوژيک باخيميندان:

دئديگيميز كيمی يئر كوره سی فضادان گوی ايشيلتی لی بير سياره كيمی گوزه گلير.بئله ليكله گوی كوره اينسان آنلاييشيندا بشريت نومادی كيمی تانينير و عزيزله نير.

پسیکولوژیک باخیشلاردا هر بیر بویاقي سئومک بشر اوچون خاص معناسي واردیر.

آوروپا پسیکولوژیستلري بو قونودا دئییرلر:

- «گوي بویاقي بیرینجي اینتیخابدا سئچمک؛باریش چیلیک،اینتیظام ، موتلولوق و یئني دن گوجله نمه ني گوستریر.»

لوشر،ماکس،روان شناسي رنگها،ترجمه ویدا ابي زاده،نشر مترجم،چاپ سوم،تهران 1371،ص 80

- «گوي بویاقیندا صولحون و راحاتلیغین اولماسي سبب اولوبدو ر بو رنگ مئدیتئیشن ده، ده یرلي رول ایفا ائتسین .»

اد،ژراد،رنگها براي سلامتي شما،ساعد زمان،نشر فقیه،چاپ 1369،ص107

ایمام جعفر صادیق حضرتلریندن مفضل آدلي بیر شیعه یه ،گوي بویاقي نین اونمینده بئله بیر سوز روایات اولونوبدور:

- «اي مفضل!...گویون بویاقیندا دوشون!...تانري اونو گوي رنگینده یارادیبدیر،نییه کي بو بویاق رنگلر ایچره ان مووافیق بویاق بشر گوزو اوچون دور و اونا باخماق گوزلري گوجلندیریر.»

مکارم شیرازي،ناصر،تفسیر نمونه،ج2،موسسه دارالکتب الاسلامیه،1353،ص80

- «بویاق درمانلیق طیبیینده گوي رنگي اونملي سانیلیر.بودرمان کئچمیشده چین،یونان،میصر و بعلبک معبدلرینده قولانیلیردي.»

هانت،رولاند،هفت کلید رنگ درماني،ترجمه ناهید ایران نژاد،جمال الحق،تهران،1377،ص108

گوي آنلامي یابانجي میللتلر آراسیندا:

- یهودلارین توراتیندا«نیل»سوزو ، «نیل چایي» عونوانیندا ایستیفاده اولونوبدور و عربجه اونا «نیل الازرق» (گوي نیل) آدي وئریلیبدیر.

هاکس،قاموس کتاب مقدس،انتشارات اساطیر،تهران،1377، ص 90

ایسرائیل(صهیونیستلر)بایراقیندا داوود اولدوزو اورتادا اولاراق،آشاغاسیندا و یوخاریسیندا ایکي گوي شیریق رسم اولونوبدورکي نیل و قره سو(فورات) چایلاري نین تمثیلیدیرلر.بو ایکي گوي شیریق یهودلارین وعده وئریلمیش قوتسال یوردلارین توراتدا تمثیل ائدیر.

- هابئله تبت ده بودائیلر گوي رنگین حیکمت و اوجالیق رنگي بیلیب و اوز معبدلریننده و رساملیقلاریندا بو رنگدن ایستیفاده ائدیرلر.

ابوطالبي،الهه،بررسي مفاهیم نمادین رنگها،اداره کل پژوهشهاي سیما،تهران،1382، ص 98

- میصیرلي معمارلار فیرعونلارین مزارلارین یاپاندا قیامت صحنه لرین و روحاني ساحه لرین گوي بویاق ایله بویادیبدیرلار.

کئچمیش قایناق،کئچمیش صفحه

- ژاپونلو بودیسمده ،«کویا» آدلي بیر راهیبین دیلینده ن بئله مذهبي ماهني اوخونور:

...او هئچ زامان دور مایاجاقدیر،

سعادتین ماوي یوردونا یئتیشمکدن!

...و بیر دفعه ده مومکون اولورسا سسله یه جکدیر ، «آمیدا»نین آدین ...اوزاقلاردا اولان یورد جنت دیر!

الیاده،میرچا،از جادو درمانگران تا اسلام،ترجمه ماني صالحي علامه،نشر ورجاوند،چاپ اول،1382،صص 127و128

- آفریقا قوزئیینده ،«نیل چایي»نین اوزانتي سیندا یاشایان بیر سیرا میللتلرین اوسطوره لرینده، بیر«گوي قانادلي بال آریسي » ندان دانیشیلیر.دئییلیر بو آري «یانار اود»و گویدن یئره گتیریبدیر.

ابوطالبي،الهه،بررسي مفاهیم نمادین رنگها،اداره کل پژوهشهاي سیما،تهران،1382، ص 97

گوي آنلامي تورک مفکورسينده:

ماوي بوياق،گوي ايشيلتي و ماوي اود، تورک_ آذربايجان کولتورونده چوخ اوزه ل و گوزه ل بير ساحه يه و معنايه ماليکدير.شوبهه سيز تورکلرين عموميت ايله موسلمان اولدوغو ،گوي بوياقي بوتون تورکلرين عيبادت مکانلارينا يولوخدوروبدور . ايندي ايسه گوي بوياقين حوضورو جاميلرده و مچيد لرده، عرب سئون ياشيل بوياقينين حوضوروندان داها آرتيقدير.ايسلاميتدن اونجه ده تورکلر آراسيندا گوي بوياقينين حوضورو بوياقلار آراسيندا چوخ جيددي ايدي. مانوي اويغورلارين معبدلرينده و يا کليمي خزر تورکلرين کنيسه لرينده بو بوياق اوزو اوچون گورکملي يئر آليبدير.

ايسلامدان سونرا يوکسک بينالارين گويراق لانماسي تورک سويونون حوضورو و تورک دويغولارينين اثري ايله سورعتلنيبدير.

تاريخده تورکلرين ان اونملي ايمپيراطورلوغلاريندان بيري «گوک تورکلر» خاقانليغي اولوبدور.

{«گوک تورک» و يا خود}«گوي تورک» خاقانليغي، تورک سوزونو ايلک دفعه رسمي دوولت آدي اولاراق قبول ائتميش، باشچيلاري نين آدي ايله آنيلان بوتون تورکلره، بوتون بير ملته آد وئرمه شرفيني قازانميشيدير.بو گون گوي تورک شکلينده يازديغيميز آدين اصلي گوي تورک دور.گوي کلمه سي هم گوي،هم تانري(گوي تانري) و هم ده رنگ(گوي،ماوي)بيلديرميشدير.تورک کلمه سي نين اصل معناسي ايسه قوتلي دئمکدير.»

تورکون قيزيل کيتابي،باقرطحان شيزري،بيرينجي جيلد،صص 154و155

«اوغوز خان»ين اوزخالقي اوچون خيطابيندا گوي سوزو سماء آنلاميندا ايفاده اولونور:

«قارغيلاري دميردن بير اورماني آنديران بؤيوک اوردوموزلا،ظفري ظفره قوشاجاغيق.باشقا دنيزلره،باشقا نهرلره[چاي لارا]گئده جه ييک،يوردوموز اؤيله بويويه جک کي اوزه رينه قوراجاغيميز اوتاق آنجاق گوي قبّه سي،اوتاقين تپه سينده ديره جه ييميز بايراق ايسه آنجاق گونش اولاجا قديرا!»

کئچميش قايناق، ص
32

هابئله گوي تورکلرين تانري يانه دوشونجه لرينده«گوک تانقريسي»،بوتون دونياني ياردان ان اولو وارليق کيمي تانينير و يالنيزجا سينا عيبادت اولونور.

بئله لیکله گوي سوزو ،سماء معناسیندا و هابئله ماوي آنلامیندا،«اولوغ تانقري»نین ان اوزه ل مسکني و ان یاخین بویاق تمثیلچي سي تانینیر.

دئدیگیمیز کیمین طبیعتده ماوي بویاقین و گوي ایشیلتیلارین ان گورکملي گوستریسي ،اوجا سمالارین ودرین دنیزلرین گوي ایشیلتیلي - ماوي بویاقیدیر.

گوکلرین اوجسوزلوقو و آیدینلیقي و اوممانلارین دیبسیزلیگي و دورولوقو و هابئله هر ایکیسینده سونسوزلوق و گئنیشلیک، بشریت اوچون ازلیتي و ابدیتي تداعي ائدیر.عجبا بو پارلاق منظره لر اینسانین جاني ایچره ؛ معنویت، سئحیرلیک ، دوشونجه ، درینلشمک ، اورک توخلوقو ، گوجلنمک ،سئوینج ،روح اوچاقانلیقي،نشاط،ادب،تمییزلیک و ...آخدیریر.

شوبهه سیز اینسان مفکوره سینده اؤنسوزلوگ و سونسوزلوق یالنیز «اولو تانري»اوچون مخصوص دور.بئله لیکله گوي ایشیلتي، تانرینین نورودور و گوي ایشیلتیسي ني سئومک تانري یا قووشماق و یا خود تانرییانه لشمکدیر.

عمومیتله اسکي تورک افسانه لرینده ماوي ایشیلتیلارین چوخ اوزه ل و گوزه ل حوضورو واردیر.

اویغورلار دستانیندا ،«کوچ افسانه سي»نده بئله بیر ناغیل حیکایت اولونور:

«اویغور ائلینده خولین آدیندا بیر داغ واریدي.توغلا و سئلئنقا آدلي ایکي چاي بو داغدان آخاردي.بیر گئجه بو ایکي چاي آراسینداکي بیر آغاجین اوزه رینه گویدن ماوي بیر ایشیق دوشدو!

ایکي چاي آراسیندا یاشایان خالق بونو دیقتله ماراقلا ایزله دي.آغاجین گووده سي گئتدیکجه قاباریر ،شیشیر ،ایچیندن موسیقي سسلر گلیردي. مقدس ایشیق گئجه لري آغاجین گووده سیني آیلارجا آیدینلاتدي.نهایت دوققوز آي قدر بیر زامان کئچدي. آغاجین گووده سي گئنیشلنیب یاریلدي و ایچیندن بئش {تورک}اوشاق چیخدي...»

نیاییش،اومید،آلتایلاردان سهندیمیزه،ناشیر مولیف،بیرینجي جیلد،1382،صص400و4001

بئله لیکله آغاجین گووده سینده تانرینین گوي ایشیلتي لاري تورک تومون اکیر،بویلو ائدیر،بسله دیر و دوغدورور!

شوبهه سیز ماوي بویاقا و گوي ایشیلتي سینا بئله بیر باخیش سبب اولور تا«تورک اینسانلار» اوزلرین«گوک تورک» آدلاندیرسینلار.

هابئله هون تورکلرینین دستانلاریندا اوغوز خاقان افسانه سینده گوی رنگی و ایشیلتی سی تانری یانه لیق،گوزه للیک،سئودا،اردوغانلیق، بیلگینلیک قودرت آنلاملاریندا گلییدیر:

«گونلرین بیر گونو اوغوز خاقان یئرده تانرییا یالوارماقدا ایدی.قارانلیق کوچدو و گویدن بیر گوی ایشیق دوشدو.گونشدن آیدان داها پارلاق بیر ایشیقیدی.اوغوز خاقان بو ایشیغا دوغرو یورودو. گوردوکی ایشیقین اورتاسیندا بیر قیز اوتوروبدور...ائله گوزل بیر قیز کی گولسه ماوی گوی گولر آغلاسا ماوی گویده آغلایار...اوغوز خاقان اونو گورونجه عقلی گئتدی...اونو سئودی و آلدی...گونلر گئجه لر کئچدی. قیزین گوزلری سئوینجدن پارلادی.اوچ ائرکک جوجوغو دوغدو .بیرینجی سینه گون،ایکینجی سینه آی و اوچونجوسونه اولدوز آدینی قویدولار.یئنه بیر گون اوغوز خاقان اووا گئتدی.اونونده بیر گول اورتاسیندا بیر آغاج گوردو.آغاجین کوغوشوندا بیر قیز واریدی...گوی گوروملو قیزیدی.گوزو گویدن داها گوی ایدی...اونو سئودی آلدی...{بو خاتون}اوچ ائرکک جوجوغو دوغدو.بیرینجی سینه گوی،ایکینجی سینه داغ و اوچونجوسونه دنیز آدی قویدولار...»

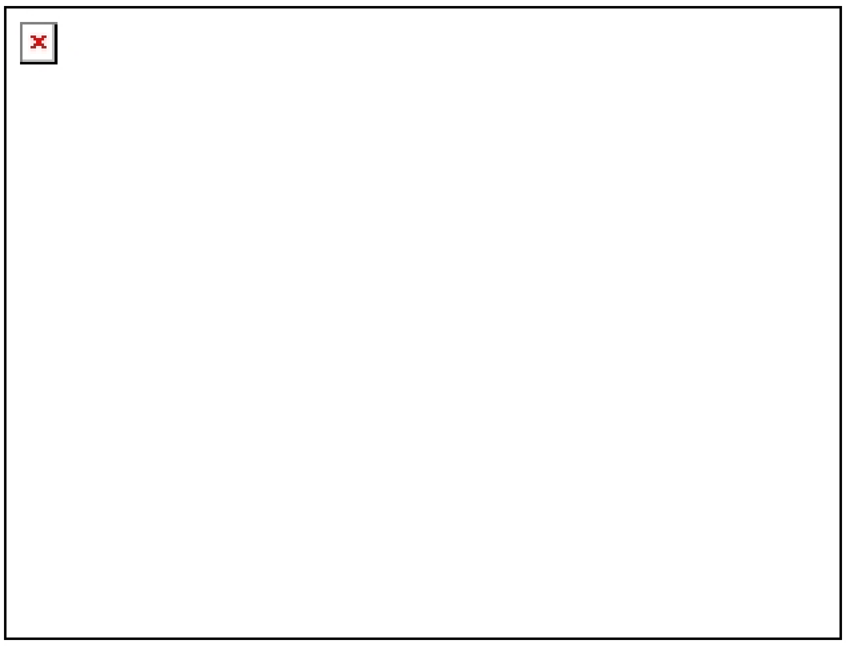

تورکون قیزیل کیتابي ،کئچمیش قایناق،صص106و107

تورک افسانه لرینده گوي بوري(قورد)تانرینین طرفینده ن تورکلر ه ساري یاردیما گلیر و بیر ابزار و آراج کیمي تورکو کومک ائدیر.

اوغوز خاقان دستانینداادا گوی توکلو ، گوی دریلی، بویوک و ائرکک بیر قورد اوغوز خانان کومک گلیر و حتی اونونلا دانیشاراق دئییر:

«ائی ائی اوغوز،سن اورو اوسته یورومک ایسته ییرسن،ائی ائی اوغوز من ده سنین اونونده یورومک ایسته ییریم»

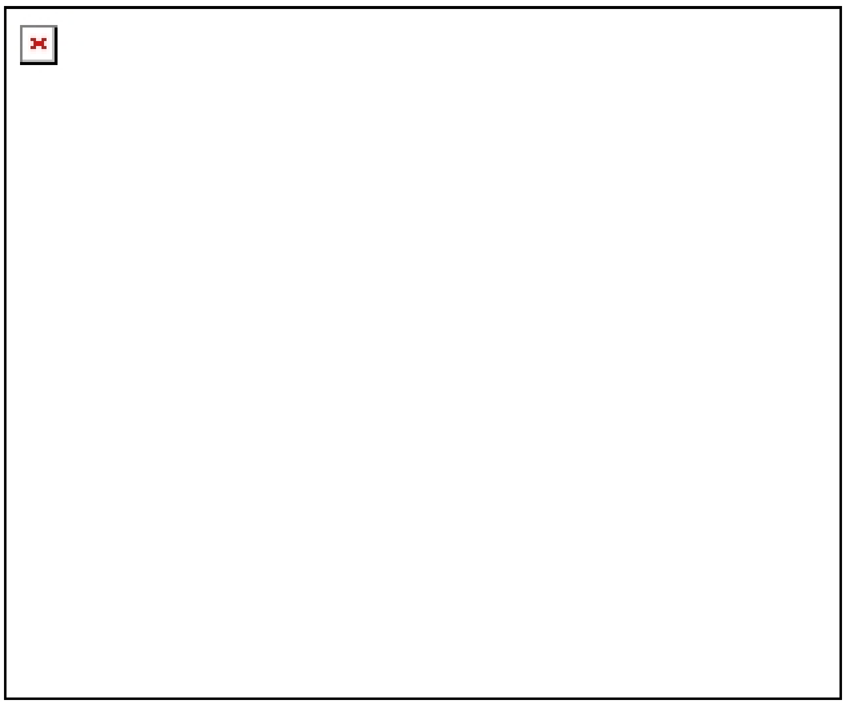

کئچمیش قایناق،ص 109

«گوي بوري تانرینین علامت وخبر چیسي کیمي تورکلره یول گوسترمیش ،گوي

تورکون کوکونو و تورکلوگو ایفاده ائدن رنگدیر.»

کچمیش قایناق، ص 386

قوردون اینسانا یاردیمي یالنیز تورک اوسطوره لرینده دئییل.سیبئري یا ایسکیمولاري،اوستورالي یا بومیلري و آمئریکا قیزیل دریلري اوز اساطیرلي دستانلاریندا قوردون حوضورون یاشادیجي،قورتاریجي و اوغورلو سانیرلار.

هابئله کاشغارلي ماحمود دیواني لغات التورک ده بئله بویرور:

تانري اوزو تورکون آدیني وئرمیشدي!

بو جوومله قیسا اولدوغونا رغما،تورک مفکوره سینده،مین ایلده ن آرتیق ان انگین و زنگین بیرقوتسال آنلامي ایندیه ده ک بئیینلرده سورویدور و سینه لرده یوغورویدور.

بو دوشونجه یه اساسلاناراق ، میفولوژیک باخیشدا، تورک تانري ایله بیر لشیر و اونون یاشامیندا تانرینین لحظه لحظه حوضورونو گوستریر.

بئله مفکوره نین حوضورون قونیه ده حضرتی مولانا مزاری یانیندا تورک درویشلرینین گورکملی سماع رقصلرینده حیس ائتمک اولار. درویشلر تام آغ دونلاردا چیشیدلی ایشیلتی لار آراسیندا دولانیرلار.ماوی ایشیلتی آلتیندا آردیجیل دولانماق و دونلارین داییره وضعینده آچلیب قول قاناد تاپماسی ،بشرین روحون گوی ایشیلتی لار یولو ایله، فیرلاناراق بیر یونگول قوش کیمی گویه قالدیریر.

کاشغارلي ماحمود بئله موقدس قووشمایا ایناناراق اوز دیوانیندا بویورور:

«تانرییا شوکور اولسون، تورکم!»

بئله لیکله تورک بیر سئویملي سوي و اولوس اولاراق،هئچ بشري بیر قووت ایله داغیلمایاجاقدیر و اوز اولمز یاشامینا دونیا وارکن ایدامه وئره جکدیر.

بو معنا بیلگه خاقانیندا خیطابیندا واردیر.

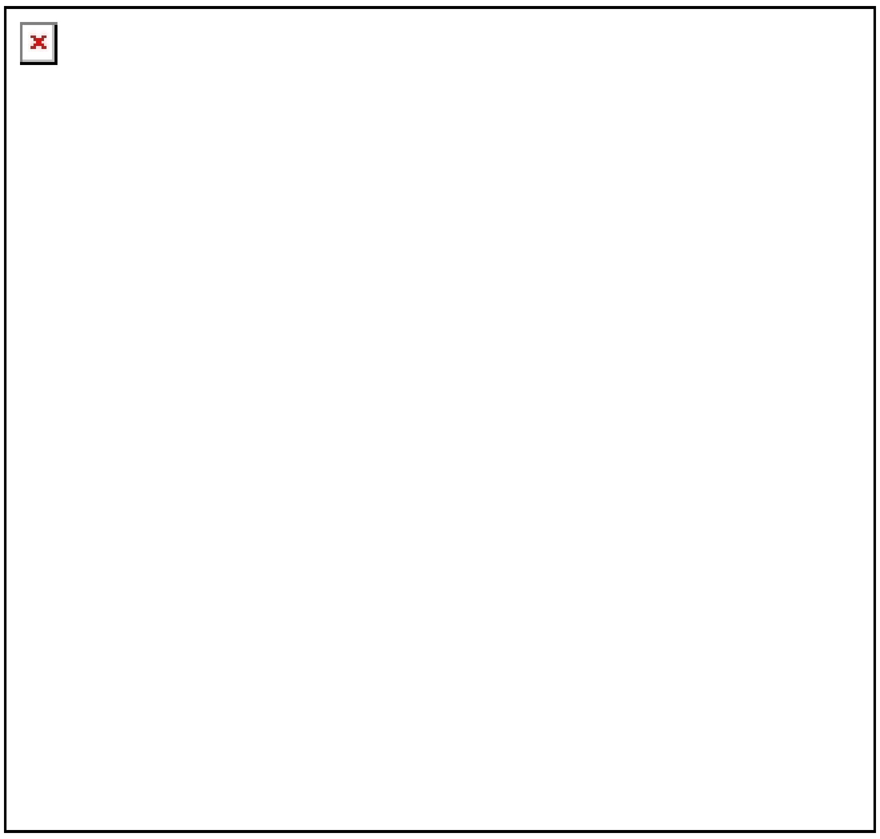

بیلگه خاقان گوي تورک امپیراطورلوغونون ان بوکسک خاقاني اولاراق اورخون کتیبه لرینده،بنگو داشلاریندا، ماوي ایله گوي سوزلریندن ایستیفاده ائدره ک تورکون ابدیتله قووشماسین بئله گوز قاماشدیریجي جومله لرله بیان ائدیر:

(تورک میللتي)یوخاریدا ماوي گوي چوکمه دیکجه،آشاغیدا قارا تورپاق یاریلمادیقجا،سنین ائلیني ونسلیني کیمسه پوزانمازدي!

تورکون فیزیل کیتابي،کئچمش قایناق،ص189

بئله بیر ایلاهي و سئحیرلي آنلام گوي تورکون اوسطوره وي دستانلاریندا داها قاباریقلاشیر.آنجاق بورادا تورکون قورونماسي اوچون گوي بویاقلي و بوز رنگلي قوردلار،تانرینین امري ایله اوز حیواني خیصلتلریندن چیخیب تورک اینسانلاري ان داریسقال و قورخونج دوروملاردا یاردیم وئریرلر.

بیرینجي واریانتدا «آشینا»آدلانان دیشي قورتدان دوغولان بیر«اینسان- قورد»اوشاق،تورک خاقانلیغین یاشادیر و ایکینجي واریانتدا «آشینا»تورک نسلیندن قالان سون تورک اینسان اوشاقیني نجات وئریب ،بسله دیب ،اونلا جوتله نیب و یئنه تورک اینسانینین داواملي حیاتینا سبب اولوبدور.

بو دستانا یاخین فیرانسا شرق شوناسي «رونه قوروسه» دئییر:

«افسانه لر اساسیندا تورکلرین اساطیرلي سویو،گوي قورد ایله مارالا یئتیشیر.»

قوروسه،رونه،چهره آسیا،ترجمه غلامعلي سیار،نشر فروزان،تهران،چاپ اول،1375،ص 56

جامع التواریخ و شجره تورک آدلي قدیم تاریخ کیتابلاریندا «ارقنه قون» آدلا میفیک بیر دستان نقل اولونوبدور .بو دستاندا یئنه بیر قورد آنجاق بوز رنگینده تانرینین امري ایله تورک اینسانلارا یاخینلاشیر و «اونلارا کئچید وئره جک بیر یول» گوستریر.

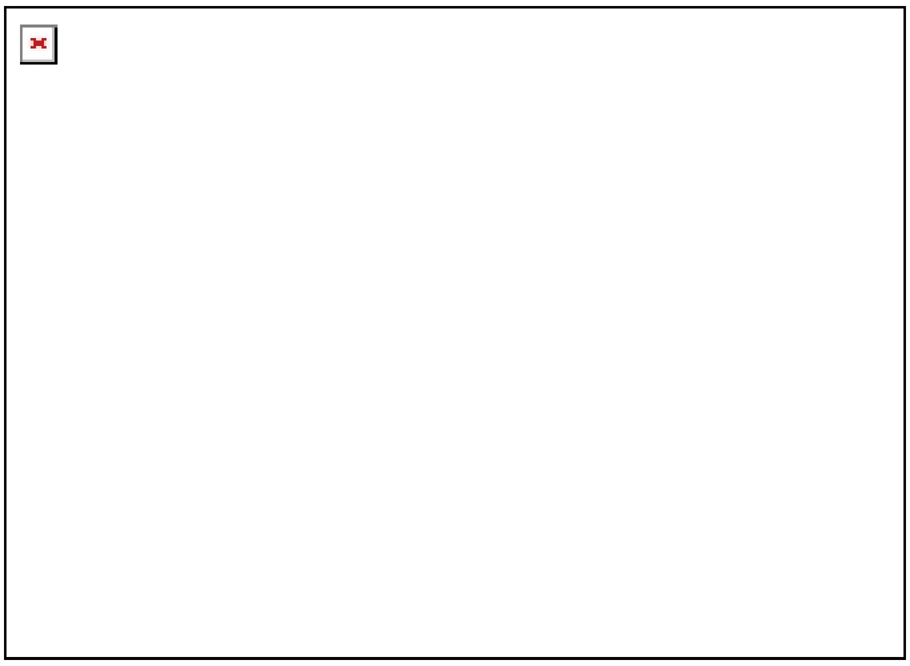

بئله ليکله تورک مفکوره سينده ،تورک آديني تانري ۆريبدير و بو تانري گوي تانقريسيدير ،يالقيز دير، تورک ياردیمچیسیدیر و اونون گوستريشي ماوي بوياقلاردا و گوي ايشيلتيلاريندادير.

توركون قيزيل کيتابي،کچميش قايناق،ص202

تورک اوروقلار آراسيندا اودون چوخ اونملي رولو واردير.ايسلاميتدن اونجه آتشين آلوولاري تورک شمنلرينين يانيندا چوخ اهميتلي سانيليردي .اونلار آلوولارين اويناغان رقصيده ن ايلهام آلاراق ،شيطانلاري و پيسليکلري جاندان چيخارتماق اوچون و سونرا قوتسال روحلاري و هابئله تانريیانه گوجلري جانا قاتماق اوچون اودون آلوولاري كيمين اوينايارميشلار.

جوانشير،گونتاي،آسان گونده ليکي،تبريز،ميللي رقصلريميزين فلسفه سي، 1383/11/11،ص6

بو تورک شمنلر گئييملرينده ماوي بوياقينين حوضورو گوزه چاربير.شوبهه سيز تورک شمنلر اونونده گئجه چاغي اودونلاري اوست اوسته قالاييب ياندیرماق و اونون ماوي كوكلو اويناغان آلوولارينا باخماق شمنلرده اوزه ل بير حيس و دويغو توره ده بيلر ميش. «جان آذربايجان»يميزين لقبي«اودلار يوردو»دور.بئله ليکله گوي اودون آلوولاري داها آرتيق تورک - آذربايجان سيمبولو سانيلا بيلر.

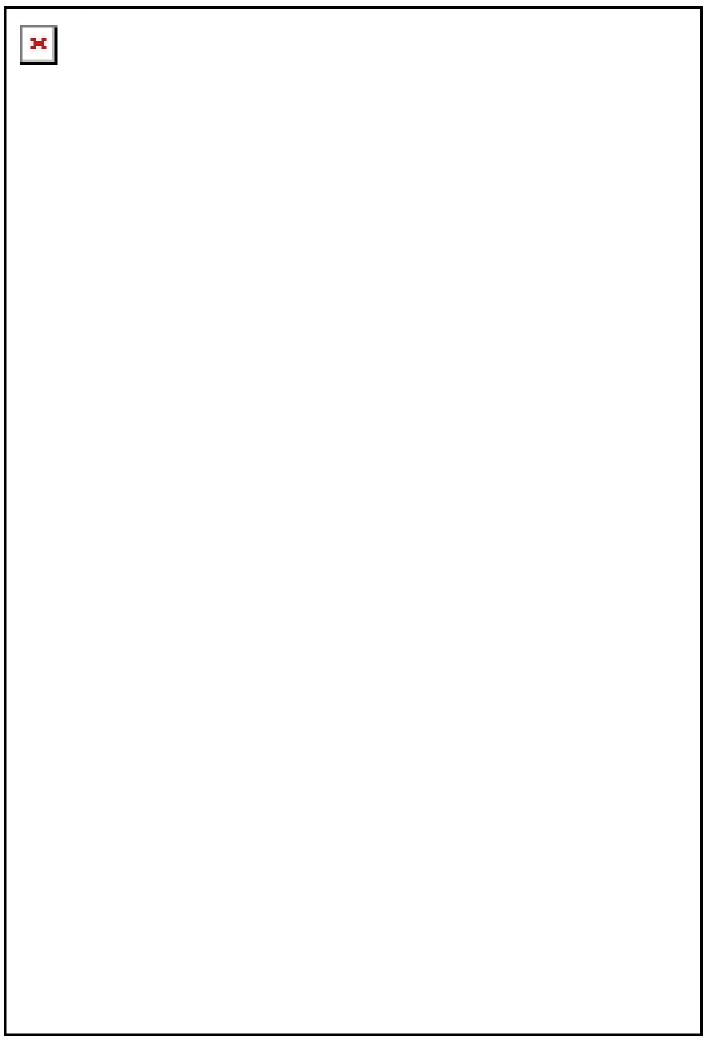

شوبهه سيزآذربايجان ميللتينين سويو تورک - اوغوز و ديلي تورکجه اولدوغونا گوره بوتون دئديکلريميز بو زنگين و انگين يوردا دا شاميل اولور.

گوي مفکوره سي آذربايجان و قاشقاي سيماسيندا چوخ ايز بوراخيبدير. خالچا و گبه توخويانلارين نقشلرينده، قادينلارين و خاصه عشايير آروادلارين آلاش دونلاريندا،پنجره لرين شوشه لرينده،قادينلار اوچون ايستيفاده اولونان سيرقالاردا

و بویون باغیلاردا، سوفرا رنگلرینده، ائو ایچینده طاقچا تزئیناتیندا، تذهیلرده ،مینیاتور تابلولاردا و هابئله تورک حوووضلار،باغلاروبینالار (مچیدلر، مکتبلر، سارایلار،کاروانسارالار،حامامالار،کورپولر) معمارلیقیندا گوي رنگي و مفکوره سي گوز قاماشدیریجي دیر.

اردبیلده شیخ صفي الدین مقبره سینده، تبریزین گوي مچیدینده (ایسلام فیروزه سینده)،زنگاندا سولطانیه گونبدی،عجبشیرین جامع مچیدینده،مراغه نین قیزیل و گوي و گیرده گونبذلرینده،اهرده شیخ شهاب الدینین گوزه ل بیناسیندا...گوي رنگینین حوضورو جیددیدیر.

مروده ،بلخده ،بوخارادا،سمرقندده،اورگنجده،ایصفهاندا،خوراساندا،کیرماندا،یزدده،سیمناندا ، قزوینده ، اراکدا، همداندا... سلجوقلولار ، ائلخانلار ، صفوي و قاجار دوورانیندان قالان موختلیف مچیدلرده و سارایلاردادا...گوي بویاقیندان و مفکوره سیندن گوزه ل سوییه ده فایدالانیبدیرلار.

تورک بایراقلاریندا ماوی بویاق:

اوزاق کئچمیشلردن ایندیه دک تورک تاریخاتیندا، ماوي بویاقلاردان تورک سیمبولو کیمي ایستیفاده اولونوبدور.

-خزر ایمپیراطورلوغونون بایراقی. 204 BC - 216 AD

-گوک تورکلرین بایراقی. 552 –
743 میلادی

- یوکسک سلجوقلو ایمپیراطورلوغونون بایراقی 1040 -
1157 میلادی

- تئیمورلار خاقانلیغینین بایراقی. 1369 –
1501 میلادی

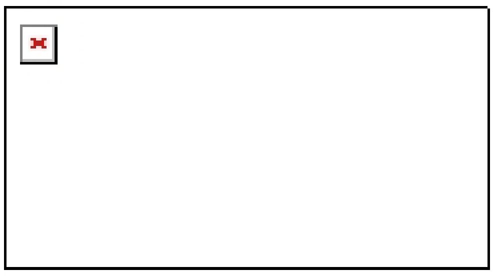

- شرقي توركيستانين سيمبوليک بايراقي.

- بيرينجی آذربایجان جومهوریتی نین بایراقی. 1920 - 1918
میلادی

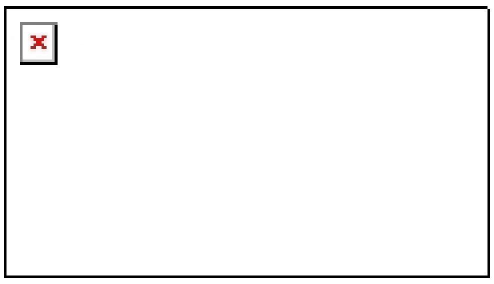

- یئنی آذربایجان جومهوروسونون بایراقی. 1991

- اوزبکیستان جومهوروسونون بایراقی. 1991

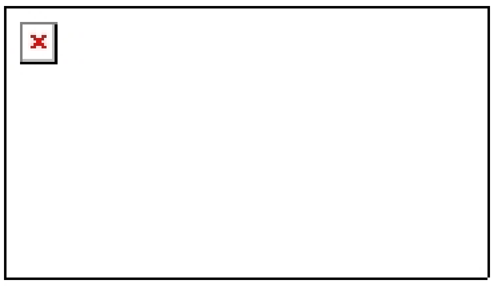

- کازاخیستان جومهوروسونون بایراقی. 1991

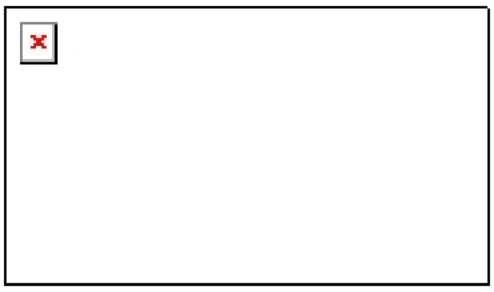

- کرکوک تورکمنلرینی تمثیل ائدن بایراق.

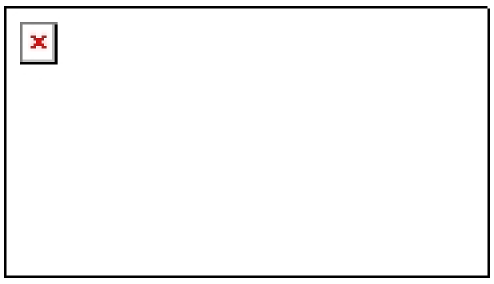

- آذربایجان جومهوریتینده موساوات پارتی سینین بایراقی.

خاطیرلاما: ایران آذربایجانی اوچون بعضی اوپوزیسیون قروپلار طرفیندن اونری وئریلمیش قرال بایراقیندا گؤی رنگی گؤرونور!

بئله لیکله دوشونجه لر ایچره گؤي مفکوره سي تورک مفکوره سیدیر و رنگلر آراسیندا ماوي بویاق داها آرتیق تورک بویاقیدیر.

بیز تورکلر بو گؤزه ل مفکوره یه و او گؤیچک بویاقا صاحیب دورمالیییق!